

SCHILDERIEN UIT DE DOOR JOZEF II AFGESCHAFTE WESTVLAAMSE KLOOSTERS

Op de tentoonstelling « Edelsmeedkunst in het Brugse » van 1 juli tot 31 september 1950 was de cylindermonstrans van de St.-Servaaskerk in Schaarbeek tentoongesteld (1). Hij draagt het meesterteken van Guillaume Van Nieukercke en de dekanaatsletter, kleine, gotische f gebruikt van 2 september 1613 tot 2 september 1614. Hij draagt het inschrift « Jacopinesse in Brugghe ». Uit een briefwisseling met de toenmalige deken, J. Willox, bleek dat deze monstrans gekocht zou zijn bij de verkoping van het edelsmeedwerk uit de afgeschafte kloosters onder Jozef II. Dit zilverwerk werd overgebracht naar de Munt in Brussel en de kerkelijke gebruiksvoorwerpen werden verkocht. Dat de toenmalige pastoor dit daar gekocht zou hebben kan daaruit worden afgeleid, dat hij ook drie schilderijen kocht, waarvan er nu nog twee in de St.-Servaaskerk hangen. In het archief van de dekenij is de kataloog nog bewaard, met aantekeningen door de pastoor over de prijs en de koper. Deze kataloog werd mij toegezonden. Ik kopieerde alle gegevens over de schilderijen in de Westvlaamse kloosters.

Op de voorpagina staat : *Catalogue (sic) der schilderijen van de gesupprimeerde Cloosters, Verkocht in de Rijke Claren tot Brussel 12 7bris 1785.*

Een briefje werd er naderhand bijgeplakt : *Archives de St Servais Schaerbeek. Carton N° 2 - N° 20.* Deze kataloog is in het Frans opge maakt en draagt volgend opschrift : *Catalogue d'une Collection de Tableaux de plusieurs grands maîtres, tels que Rubens, Van Dyck, Crayer, Jordans, Van Oost, Eyckens, Van Thulden, Seghers, Janssens, Minderhout et plusieurs autres, provenant des maisons Religieuses supprimées aux Pays-Bas dont la vente se fera au Convent des ci-devant Riches Claires à Bruxelles en argent de change.*

On pourra voir ces Tableaux tous les jours, depuis le 17de Juillet 1785.

La vente commencera le 12 du mois de Septembre suivant et continuera sans interruption

A Bruxelles

De l'imprimerie d'Emmanuel Flou

rue des Frippiers

M D C C L X X X V (2).

Het waren alleen de schilderijen van 1ste rang die er verkocht werden.

In West-Vlaanderen werden 22 vrouwenkloosters en 3 mannenkloosters afgeschafte, in het geheel dus 25, waarvan 13 in Brugge, 5 in Ieper, 2 in Veurne, 2 in Nicuwpoot, 2 in Kortrijk en 1 in Westvleteren.

(1) Kataloog van de tentoonstelling, nr. 4.

(2) Deze kataloog bevindt zich ook in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel — Fonds van Hulthem N 9108. — Volgende afkortingen werden aangegeven : T = Toile (doek) — B = Bois (hout) — C = Cuivre (koper).

Verkocht aan Hannaert voor 1 - 10 gulden.

Nr. 4476 Onbekend meester : Portret van Margareta van Oostenrijk.
B, hoog : 1 voet 1 duim ; breed : 10 1/2 duim.

Verkocht aan Thys voor 13 - 0 gulden.

VII. *Uit het klooster van S a r e p t a in Brugge.*

Nr. 4505 Jan van Maubeuge (Jan Gossaert gezeid Mabuse) : De aanbidding van de herders.

Schilderij met fijne architectuur, B, hoog : 2 voet 7 duim ; breed : 2 voet 1 duim.

Verkocht aan Wauters voor Baron Peuttey voor 6 - 5 gulden.

Dit schilderij kwam niet voor op de tentoonstelling *Jan Gossaert genaamd Mabuse*, in Brugge van 10 juli tot 31 augustus 1965.

VIII. *Uit het klooster van de K a r t u i z e r s in Brugge.*

Blz. 25. 4540 Naar Van Dyck : H. Paulus met een open boek in de hand. Achter hem staat een engel.

T, hoog : 2 voet 6 duim ; breed : 1 voet 6 duim.

Verkocht aan de Keersmaecker voor 25 - 0 gulden.

Nr. 4541 Thomas Giottino : Madonna met Jezuskind, alsook H. Catharina en H. Dorothea.

Zijluiken : St.-Jan de Doper ; H. Antonius, eremijt.

B, hoog : 2 voet 9 duim ; breed : 1 voet 10 duim.

Verkocht aan Kraft voor 9 - 0 gulden.

Nr. 4968 Erasmus Quellin : Afneming van het kruis.

T, hoog : 2 voet 7 duim ; breed : 1 voet 9 duim.

Verkocht aan Pausch voor 27 - gulden.

Nr. 4969 Het H. Aanschijn (geschilderd om op grote afstand te bekijken).

T, hoog : 3 voet 3 duim ; breed : 2 voet 7 duim.

Verkocht aan Ceulemans voor 7 - 0 gulden.

De drie schilderijen door te toenmalige pastoor van de St.-Servaaskerk in Schaarbeek gekocht, waren de volgende :

Nr. 5839 Van Oost : Kristus aan het kruis met O.-L.-Vrouw, St.-Jan, H. Franciscus, H. Clara en H. Coleta erbij.

Het schilderij was uit het klooster van de arme klaren in Gent. Hij betaalde 32 - 0 gulden.

Nr. 5897 Van Oost : H. Veronika. Uit het Galileaklooster in Gent ; voor 9 - 0 gulden.

Nr. 6001 Lange Jan : De boodschap van Maria. Schilderij van het hoogaltaar in het klooster van de annunciaden in Gent voor 52 - 0 gulden.

Hoewel Jozef II zich vijf schilderijen had voorbehouden, werden

er nog twee niet verkocht. De pastoor van Schaarbeek had erbij geschreven :

« Desen post gaet naer Weenen ».

Het waren :

Nr. 171 G. De Craeyer : De Madonna met het Jezuskind op haar schoot en omringd door de HH. Cecilia, Dorothea, Catharina, Augustinus en een diaken. Uit het klooster van St.-Pieter in Brussel.

Nr. 6240 G. De Craeyer : O.-L.-Vrouw die de H. Theresia tooit met een kostbaar halssnoer. Uit het Karmelietessenklooster te Aalst.

Nr. 1929 Antoon Van Dyck : Kristus aan het kruis en de HH. Catharina van Siena en Dominicus ernaast. Uit het klooster van de Spaanse karmelietessen in Antwerpen. Werd verkocht voor 6000 - 0 gulden « Voor de rekening van de financi (sic). Later werd in potlood bijgeschreven « Musée d'Anvers ».

Waar zijn al die schilderijen naartoe gegaan ? De opkopers hebben ze zeker voor zich niet gehouden, maar ofwel in opdracht voor een ander gekocht ofwel ze voortverkocht. De meest voorkomende namen, waarvan wij er hier voor W.-Vl. enkele aantreffen zijn : Ceulemans uit Hasselt, Deloose of Loose, Giraud, Deloge (9), Bertels, Thys, Beckmans uit Antwerpen, Bosschaert, Hannaert, Kraft, Horrion, Keersmaecker uit Antwerpen.

Wat is er dan gebeurd met de vele schilderijen van tweede rang ?

Het hoofdaltaar van de norbertinessen van Veurne was een schilderij van de Veurnse meester Vigor Boucquet en stelde het huwelijk van Maria en Jozef voor.

Het werd gekocht door de gardiaan van de Veurne kapucijnen.

In juli 1782 was het klooster van de kapucijnen afgebrand, schilderijen, altaren, biechtstoelen, alles werd de prooi van de vlammen (10). Bij het herstel zal de gardiaan het altaar van de norbertinessen aangekocht hebben. Waar is het naartoe na de Franse inval ?

C. DENORME.

(9) Wellicht een spellingvariant voor *Deloose*.

(10) FR. DE POTTER, EDM. RONSE en P. BORRE, *Geschiedenis der stad en Kastelnij van Veurne*, Gent, 1875, dl. III, blz. 344 vlg.